

STEPINAC (Istinita priča)

Svi sveti 1945. Kao i svake godine majka me na taj dan vodila na zagrebačko groblje Mirogoj. Išli smo od groba do groba poznatih preminulih i pomolili se za spas njihovih duša. Pred središnjim križem, pomolili smo se za one, koji nisu pokopani na tom groblju, za stradale u ratu i posebno one koji su bez suda pobijeni tijekom i nakon završetka drugog svjetskog rata. Zatim reče mama:

~ Idemo na groblje gdje su pokopani hrvatski vojnici ~

Kad dodosmo tamo? Skamenio sam se od užasa!? Nešto nepojmljivo ! Umjesto groblja? Svježe izorana zemlja. Nigdje nikakvog grobnog znaka. Usred te oranice vidjesmo očajne žene, većinom seljanke, crno odjevene s crnim rupcima na glavama kako plaču i traže grobove svojih nedavno poginulih sinova. Kiša je polako rominjala, spuštala se kap po kap, a tmurno nebo kao da je plakalo, plakalo zajedno s očajnim majkama nad nečuvenim zločinom. Ilovača se je ženama lijepila za cipele, a one su teško izvlačile noge iz mokre zemlje. Činilo se kao da ih pokopani zadržavaju da ih ne ostave same na oskvrnutom groblju. Majke su ipak uporno tražile mjesta gdje su pokopana njihova djeca. Kad su mislile da su ih našle upalile bi svijeće, otirale suze i kapi kiše koje su se polako spuštale niz njihova lica. Ponekad bi kap kiše pogodila plamićak svijeće. Ugasila bi ga. Zatim su majke ponovno palile svijeće i tako se to ponavljalo više puta, dok konačno žene ne bi odustale u svojoj tuzi i bespomoćnosti. Sagnule su glave, rukama podbočile lice, nogu duboko ukoračenih u blatnu zemlju, plakale i jecale gorko, gorko za izgubljenim sinovima i njihovim grobovima. Njihove uznevjerene očajne oči bespomoćno su tražile pomoć, ali ostajale su usamljene u svojoj boli. Kao da su vapile zajedno s Kristom na križu..

“BOŽE MOJ, BOŽE MOJ, ZAŠTO SI ME OSTAVIO”

Iako sam tada imao tek 10 godina u pamćenje mi se duboko usjekao taj strahoviti prizor. Cijelo tijelo mi je drhtalo. Nikako nisam mogao shvatiti kako neki um može smisliti, kako neko ljudsko biće može takvo nešto učiniti. Učiniti takvo nepojmljivo barbarstvo. Nanijeti toliku bol majkama koje su već mnogo prepatile zbog gubitka svojih sinova.

Uvijek su mi govorili:

“O mrtvima sve najbolje. Mrtve se nikad ne dira. Neka počivaju u miru.”

Pitao sam se u svojoj dječjačkoj glavi:

“Zar mržnja može ići tako daleko preko groba? Pa mrtvi nikomu ne mogu naškoditi! Koliko je tu pokopano nevinih mladića, gotovo djece, od kojih su mnogi i protiv svoje volje mobilizirani i možda ubijeni iz partizanske zasjede na svom prvom pohodu?”

A okolo izoranog groblja šunjali su se neki čudni ljudi, odjeveni u kožne jakne i priključili bi se svakoj grupi u kojoj je bilo više od dvoje ljudi i slušali što govore. Čim bi čuli koju kritičnu riječ o preoranom groblju odmah bi povisili glas i rekli:

“Nemoj tako družo (drugarice). Tu leže ratni zločinci”

Zatim bi vadili neki notesić i olovku, kao da će zapisati imena onih s kojima razgovaraju. Time je bila prekinuta svaka diskusija, jer su ljudi dobro znali što znači biti ubilježen na popis OZNE (specijalna policija kako su je tada zvali), i unatoč zaprepaštenju i zgražanju nastojali su, da se što prije izgube s mjesta zločina. Bilo je to u vrijeme kad su Tito i njegovi suradnici ubrzano prevodili tekovine anfašističke borbe u boljševičku tiraniju. Pjevalo se:

“Druže Tito mi ti se kunemo ,
da sa Tvoga puta ne skrenemo”

“Uz Tita i Staljina dva junačka sina
nas ne će ni pakao smest.”

Tisuće i tisuće ljudi pretežno muškaraca ali također je bilo i žena i poneko dijete poubijano je bez suđenja. Naročito mnogo ih je pogubljeno na križnom putu većinom u Sloveniji. Jednostavno su nestali. Majke i supruge stravično su iščekivale vijesti o svojim sinovima i muževima. Ljudi su se tješili na različite načine, jer nisu htjeli vjerovati da su im najbliži pobijeni. Širile su se glasine da su odvedeni u Sibir, jer da tamo treba radna snaga, zatim da su prebjegli u Argentinu, ali se ne smiju javiti, da rade u nekim rudnicima i sl. Naša susjeda gospođa Klara je kao i mnoštvo drugih žena obilazila mnoge poznate i nepoznate kako bi čula kakvu vijest o njenom sinu. Svi su joj davali nade. Zapravo ništa određeno, a ona je vjerovala da on negdje živi i grčevito je tražila dalje. Nitko joj nije imao hrabrosti reći istinu, da je njezin sin zajedno s mnoštvom drugih ubijen tamo negdje kod Maribora i bačen u jamu.

Saznala je to njena kćer od jednog mladića, koji je bio zajedno s njim u koloni. On joj je ispričao:

“Jedne večeri razdvojili su nas onako nasumce u dvije skupine. Ja sam bio u skupini s Vašim bratom. Izgledao sam jako mlad i valjda sam se smilio nekom starijem brkatom partizanu. On mi je prišao i rekao:

“Dečec ovo nije mjesto za tebe”
i odveo me u drugu skupinu.

Prvu skupinu su odveli u šumu. U noći smo s one strane čuli štekatanje mitraljeza. Znali smo da su ih pobili. Vaš brat me je tokom križnog puta do Maribora zamolio da Vam se javim ako on pogine. I evo ispunio sam mu posljednju želju.”

Gospođa Klara je sveudilj tražila vijesti o svom sinu i nikad nije povjerovala da je mrtav. Nakon nekoliko godina umrla je od raka u uvjerenju da je on negdje **tamo** samo joj se ne smije javiti.

Iza ovih masovnih likvidacija koje su provođene bez ikakva suđenja, gdje je najveći zločin bio da je netko muškarac i da se istovremeno našao u izbjegličkoj koloni, stupili su na red “ Narodni sudovi”

Slijedile su masovne presude s naznakom:

«U ime naroda» i završetkom:

«Smrt fašizmu-Sloboda narodu.»

Često su presude napisane nakon što je dotični već bio ubijen. Ovdje su pojedinci bili birani.: Bogatiji ljudi, istaknuti intelektualci, kojima se mjerila svaka riječ koju su izgovorili ili napisali, katolici koji su bili u nekim katoličkim društvima i slično. Osude su se kretale od dugogodišnje robije do smrtne kazne, uz obaveznu konfiskaciju cjelokupne imovine. Svakodnevno su odvodili ljude na saslušanja. Dovoljno je bilo reći i samo jednu kritičku riječ prema novim vlastima, da bi čovjek dospio na robiju. Zavladao je opći strah i muk. Zabranjena je svaka sloboda štampe i govora. Vijesti su se širile samo šapatom među najpovjerljivijima. Vladala je samo jedna Istina-Istina tirana.

U tom stravičnom sveopćem muku javio se zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac. Uputio je pastirsko pismo svojim vjernicima i dao nalog da ga se javno pročita u svim crkvama zagrebačke nadbiskupije na njegovu osobnu odgovornost. Krv mi se ledila u žilama kad sam jedne nedjelje na misi slušao što je čitano. Proročkom hrabrošću govorio je o nedjelima, koja su učinjena, o progonstvima, o ubijanju nevinih. Posebno se osvrnuo na prekapanja groblja u Zagrebu i još nekim drugim gradovima. Naglasio je kako su mrtve poštivali i Turci u doba svojih najgorjih zuluma i nisu dirali kršćanska groblja..

Iako sam još bio dijete, jasno mi je bilo da je time sam potpisao svoju osudu. Stao se je nedvosmisleno na stranu obespravljenih i poniženih, kao što je to prije učinio u bivšem ustaškom režimu.

Dobri pastir probijao se kao zraka svjetla kroz sveopću tamu straha i očajanja i pobuđivao u porobljenom puku vjeru u konačnu pobjedu dobra nad zlim.

-U Tebe se Gospodine uzdam-. Bila je njegova lozinka.

Običan smrtnik bio bi nakon takvog pisma odmah pogubljen, ali Stepinac je bio odviše poznat i cijenjen u svijetu. Za njega je trebalo naći drugo rješenje. Čekali smo što će biti. Odgovor je brzo došao. Šikaniranje, ponižavanje, a zatim u proljeće 1946 atentat u Zaprešiću, iz kojeg je prošao neozlijeđen zahvaljujući samo prisebnosti njegova šofera. Poslije toga uslijedio je poznati montirani proces o kojemu je bio osobno upućen Josip Broz Tito.

Danas kad šecem dijelom Mirogoja na kojem su bila preorana vojnička groblja sjećam se prošlih vremena, često mislim na te žalosne dane. Groblje njemačkih vojnika je lijepo uređeno s položenim pločama sviju vojnika koji su tamo pokopani, a na groblju hrvatskih vojnika rastu visoka stabla i pružaju svoje grane prema nebu, tek mala ploča svjedoči da tu počivaju kosti poginulih mladića čije su grobove preorali tirani.

Ivo Soljačić